

UPPSALA
UNIVERSITET

Juridiska fakultetsnämnden

Box 256
SE-751 05 Uppsala

REMISSYTTRANDE

1 (6)

2016-06-07

JURFAK 2016/21

Justitiedepartementet

Integritet och straffskydd (SOU 2016:7)

(Ju2016/01003/L5)

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande synpunkter.

Fakultetsnämnden vill inledningsvis understryka det positiva i att utredningen, trots de uppenbara svårigheter som finns att skapa ett mer heltäckande straffrättsligt skydd för ett så svårgripbart och svårdefinierat skyddsintresse som "personlig integritet", har gjort en bred översyn av den befintliga straffrättsliga regleringen och att flera viktiga frågor lyfts rörande förhållandet mellan den grundlagsskyddade tryck- och yttrandefriheten och vad som bör vara straffbart. Nämndens yttrande kommer inte att i någon större utsträckning beröra just den sistnämnda avvägningen, men vill ändå påpeka att det från allmänhetens synvinkel kan framstå som inkonsekvent och svårförståeligt att vissa handlingar är straffbara utanför det område som regleras av tryck- och yttrandefrihetsregleringen men inte om samma handlande äger rum på ett sådant grundlagsskyddat medium. Dessa frågor bör givetvis hantearas i ett annat sammanhang där just eventuella större förändringar på tryck- och yttrandefrihetsområdet kan ges den fullödiga belysning som krävs.

En av utgångspunkterna för utredningens förslag är att Sverige ska leva upp till internationella åtaganden (avsnitt 8.2). Det kan understrykas att den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) sedan 1994 utgör *svensk lag* och har givits konstitutionell status genom införandet av RF 2:19. De avvägningar som tillförsäkrandet av skydd mot angrepp på privat- och familjeliv, hem och korrespondens (artikel 8) och värnandet av yttrandefriheten (artikel 10) förutsätter är därmed både ett internationellt åtagande och en nationellt rättslig självklarhet.

När det gäller de konkreta lagförslag som utredningen lägger fram vill Fakultetsnämnden anföra följande:

Kap. 10 Olaga integritetsintrång

Fakultetsnämnden instämmer i att det finns ett visst behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd mot vissa allvarliga fall av intrång i privatlivet genom spridning av integritetskränkande uppgifter. Argumentationen kring varför en

eventuell ny bestämmelse bör placeras i 4 kap. BrB istället för 5 kap övertygar dock inte. Med hänsyn till att gärningen består i att *sprida* privata uppgifter som ska vara ägnade att medföra kännbar skada för den utsatte, så liknar brottet till sin konstruktion mer förtalsbrottet i 5 kap. Många av brotten i 4 kap. består i stället i ett anskaffande av privata uppgifter eller ett fysiskt intrång i en privat sfär.

Även om Fakultetsnämnden är positiv till att bestämmelsen om olaga integritetsintrång har konkretiserats till spridning av vissa typer av uppgifter, istället för ett mer allmänt hållet förbud mot integritetskränkande handlingar, så kan det ändå ifrågasättas om bestämmelsen till sin utformning uppfyller de krav på tydlighet som legalitetsprincipen förutsätter. I detta sammanhang är den öppna, sjätte punkten, särskilt tveksam. Även i övrigt kan det framstå som tveksamt om det finns ett behov av ett så pass utökat kriminaliserat område som lagförslaget öppnar för. Som exempel kan nämnas punkt 4, ”bild på någon som befinner sig i en mycket utsatt situation”, och där det i betänkandet anges som exempel detaljerade bilder på någon som är allvarligt påverkad av alkohol eller narkotika, vilket torde kunna öppna för ett mycket stort antal fall där det kan ifrågasättas om kriminalisering verkligen är oundvikligen nödvändigt. Ett annat exempel är punkt 5 som avser spridandet av bild på någons nakna kropp. Även om det i författningskommentaren anges att det inte alla bilder som exponerar nakenhet omfattas, t.ex. oskyldiga semesterbilder, så kan det lätt föreställas svåra gränsdragningsfall.

Det kan vidare noteras att det finns en betydande överlappning inte bara mellan de olika punkterna i bestämmelsen, men även till andra straffbestämmelser (förtal, barnpornografibrott, brott mot personuppgiftslagen, PUL). Förutom att det mot denna bakgrund kan ifrågasättas om det finns ett behov av en så vidsträckt formulerad reglering så vill Fakultetsnämnden peka på de konkurrensfrågor som uppkommer till följd av att en gärning samtidigt träffas av flera straffbud. Den lösning som förordas i betänkandet är att olaga integritetsintrång bör vinna företräde och konsumera förtal eller brott mot PUL ”om det skyddsintresse som angripits genom gärningen i första hand är privatlivet och den personliga integriteten” (s. 601). Med hänsyn till bl.a. att det inte ens varit möjligt för utredningen att definiera ”den personliga integriteten” så kan det nog otvivelaktigt uppkomma svåra gränsdragningsfall där det är oklart vilket skyddsintresse som angripits i första hand och därmed vilket brott som bör vinna företräde. Något som ytterligare understryker detta problem är att det också anförs att det i de fall där gärningen kan innebära både ett angrepp på den utpekades personliga integritet och anseende, dvs. det är fråga om angrepp på både skyddsintresset i den föreslagna regleringen om olaga integritetsintrång och förtal, så skall det dömas i brottskonkurrens (båda straffbestämmelserna ska tillämpas)(s. 613). Med tanke på hur närliggande (eller överlappande) skyddsintressena kan sägas vara så kan fråga då också uppkomma om och i så fall hur detta påverkar straffbestämningen när gärningsmannen döms för ett eller två brott enbart beroende på hur regleringen utformats.

Fakultetsnämnden har förståelse för utredningens val att formulera bestämmelsen som ett abstrakt faredelikt ("ägnat att-rekvisit"), men vill samtidigt peka på svårigheterna med tillämpningen av sådana bestämmelser. Som utredningen också lyfter fram så är det inte helt givet i vilken utsträckning man får abstrahera från de konkreta omständigheterna vid prövningen. Gränsen för det straffbara området blir därmed vid abstrakta fare-brott otydligare, vilket gör att en generell försiktighet kan vara påkallad när man överväger en sådan form av kriminalisering. I den föreslagna regleringen får dock "ägnat att-rekvisitet" ses om ett försök att begränsa det straffbara området och Fakultetsnämnden har ingen invändning i denna del (jfr nedan ang. ofredande).

Att konkretisera det straffbara området till fall där spridandet av bild eller uppgift var ägnad att medföra *känbar skada* framstår dock som något avvikande till hur straffbestämmelser annars formuleras. Fakultetsnämnden föreslår att rekvisitet byts ut mot *allvarlig skada*. Att uttrycka att skadan ska vara känbar riskerar dessutom att leda tankarna till hur den utsatte själv uppfattat gärningen och inte att det är fråga om en typiserad skada.

Enligt utredningen ska straffskyddet gälla den som uppgiften rör, men i vissa mycket speciella undantagsfall kan det bli fråga om ett intrång även i någon annans integritet. Uppgifter som rör ett barn ska t.ex. undantagsvis kunna anses röra även föräldrarnas eller andra vårdnadshavares privatliv. Fakultetsnämnden vill peka på att straffskyddet även rimligen borde kunna omfatta det omvända förhållandet i mycket speciella undantagsfall, dvs. när en uppgift om en förälder (eller annan vårdnadshavare) kan ses röra barnets privatliv.

När det gäller frågan om vad som ska krävas för att rekvisitet *spridning* ska anses uppfyllt, vill Fakultetsnämnden peka på att det torde kunna uppkomma mycket allvarliga skador för den utpekade även vid en mycket begränsad spridning, t.ex. inom en familjekrets eller till en arbetsgivare. Betänkandet framstår i denna del dessutom som något motstridigt. Å ena sidan anges att kriminaliseringen inte bör omfatta spridning inom det som kan anses utgöra en helt privat krets (s. 301), å andra sidan är en omständighet som kan göra att gärningen ska anses som grovt brott att spridningen av bild eller uppgift skett "riktat", i syfte att kränkande bilder ska nå målsägandens familj och bekantskapskrets (s. 305). Lagförslaget bör förtydligas i detta avseende.

För frågan om gärningen ska bedömas som grovt brott bör det enligt Fakultetsnämnden särskilt inskräpas att det bör vara av större betydelse om spridningen skett på ett sådant sätt att uppgifterna med lätthet kan hittas via sökmotorer på internet av den som söker information om en viss person, t.ex. genom att det sprids många olika identitetsuppgifter, än enbart den omständigheten att en uppgift publicerats på internet och därmed teoretiskt sett tillgängliggjorts för ett mycket stort antal personer över hela världen.

Avslutningsvis anser Fakultetsnämnden att det saknas skäl att utpeka grovt olaga identitetsintrång som ett s.k. artbrott (s. 603). Det har inte heller angivits några egentliga skäl för utredningens ställningstagande, annat än att det "kan antas" att fängelsestraff "kan" ha en preventiv betydelse. En sådan motivering väger enligt nämnden inte tillräckligt tungt, särskilt inte med hänsyn till de invändningar som kan riktas mot "artbrottsinstitutet" i sig.

Kap. 11 Olaga hot

Enligt betänkandet innebär i praktiken den nya, föreslagna lydelsen i första hand en kodifiering av rådande praxis. I vissa avseenden instämmer Fakultetsnämnden i den bedömningen, men noterar att förslaget i dess utformning samtidigt också innebär en inte oväsentlig utökning av det straffbara området. Om detta inte är avsett så bör den föreslagna ordalydelsen ses över. I det sammanhanget kan nämnas att nämnden ställer sig tveksam till formuleringen "säkerhet till frihet eller frid", som innebär till sin ordalydelse att betydligt fler gärningar blir straffbara än både vad som är gällande rätt och i förhållande till vad som verkar vara avsett (hot om olaga frihetsberövande, olaga integritetsintrång etc., s. 593). Eventuellt skulle det vara tillräckligt med följande infogande i den aktuella delen av bestämmelsen: "allvarlig oro för sin egen eller annans säkerhet *eller trygghet* till person eller egendom".

Kap. 12 Ofredande

Fakultetsnämnden anser det positivt att det i betänkandet bekräfts att den som har blivit utsatt för ett ofredande inte ska behöva ha uppfattat gärningen vid gärningstidpunkten. Nämnden ställer sig också bakom den tänkta utvidgningen av tillämpningsområdet till att i vissa speciella fall även omfatta enskilda yttranden och uttalanden, så länge dessa har varit kännbart fridsstörande. Däremot anser nämnden inte att det finns anledning att utforma bestämmelsen som ett "ägnat att-delikt", dvs. att bestämmelsen endast skulle förutsätta abstrakt fara. Det har enligt nämnden inte anförts några tungt vägande skäl i betänkandet till varför en så pass omfattande förändring borde göras. Brottet bör således även fortsättningsvis vara utformat som en uppräknande exemplifiering av olika fridsstörande beteenden.

Kap. 13 Förtal

Enligt utredningen är den föreslagna nya lydelsen av förtalsbestämmelsen inte avsedd att innebära någon saklig skillnad i förhållande till den nuvarande lydelsen. Däremot anges att med förslaget så understryks att betoningen i bedömningen av straffansvar ska ligga på frågan om uppgiften ska ha varit ägnad att skada anseendet hos den som uppgiften avser (snarare än frågan om något utgör en uppgift eller ej). Fakultetsnämnden är inte helt övertygad om att den nya ordalydelsen ger denna effekt.

Av betänkandet framgår att rekvisitet "klandervärd i sitt levnadssätt" utmönstras, eftersom moraliska värderingar av ett visst levnadssätt är främmande för dagens rättsordning (s. 436, 450). Mot bakgrund av bl.a. den redogörelse för det s.k. Instagrammålet som redovisas i betänkandet (s. 409), där domstolen, för att komma fram till att gärningarna var att bedöma som

förtal, rimligen har gjort någon slags moralisk värdering av det levnadssätt som de utpekade personerna anges ägna sig åt, framstår sådana påståenden i betänkandet som svårbegripliga. Den föreslagna lydelsen av förtalsbestämmelsen – att uppgiften var ägnad att skada anseendet hos den som uppgiften avser – förutsätter också på samma sätt moraliska värderingar från domstolarna för att avgöra vilka uppgifter som ”duger till” att skada någon anseende. Fakultetsnämnden ser dock inte detta som problematiskt.

Fakultetsnämnden ser dock gärna att det klargörs hur förtalsbestämmelsen är avsedd att tolkas på TF/YGL-området, där det nya brottet olaga integritetsintrång inte kommer att vara tillämpligt, och hur denna tolkning ska förstås i förhållande till sådana förtalsbrott som inte utgör tryck- eller yttrandefrihetsbrott. Det framstår nu av betänkandet som om tillämpningsområdet kommer att skilja sig åt beroende på i vilket medium som brottet begås (jfr s. 613 f.).

Fakultetsnämnden välkomnar att det tydliggörs att det vid bedömningen av om gärningen ska bedömas som grovt brott ska ske en nyanserad bedömning, så att inte varje gärning där en uppgift har publiceras på internet automatiskt blir bedömd som grovt brott (se även ovan ang. grovt olaga integritetsintrång).

Kap. 14 Förolämpning

Fakultetsnämnden instämmer i utredningens uppfattning att brottet bör finnas kvar. Däremot är nämnden inte övertygad om att den enskildes äre känsla, den s.k. subjektiva äran, inte har något existensberättigande längre. Det kan också diskuteras om det verkligen innebär en begränsning av det straffbara området att istället kriminalisera gärningar som kan vara kränkande för självkänsla eller värdighet (jfr s. 469). Nämnden ser dock som det största problemet med den föreslagna bestämmelsen att den har utformats som ett abstrakt farebrott utan att en sådan förändring kan sägas ha skäl för sig. Bestämmelsen kan istället utformas enligt följande: *Den som kränker annans självkänsla eller värdighet genom beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende, döms för förolämpning...*

Kap. 17 Brottsskadeersättning vid ärekränkingsbrott

Fakultetsnämnden ställer sig bakom utredningens förslag att införa en rätt till brottsskadeersättning vid grovt förtal. De praktiska problem som finns för enskilda att lägga fram underlag för sin ansökan till följd av åtalsbegränsningsregeln i BrB 5:5 ska inte underskattas, eftersom – vilket också påpekas i betänkandet – den lagändring som nyligen gjorts av nämnda åtalsprövningsregel knappast kommer att medföra några genomgripande förändringar (s. 553). Dessa svårigheter kommer givetvis inte drabba staten utan den enskilde, som har bevisbördan för de omständigheter som ligger till grund för ansökan, men kan medföra att den utvidgade rätten till ersättning för dem drabbade personerna kommer att framstå mer som en teoretisk än praktisk möjlighet. Det begränsade antal fall som kommer att kunna bli föremål för Brottsoffermyndighetens prövning kommer också innebära att det dröjer in-

UPPSALA
UNIVERSITET

REMISSYTTRANDE

6 (6)

2016-06-07

JURFAK 2016/21

nan en fast praxis kring ersättningsnivåer kan etableras, särskilt eftersom det inte i dagsläget finns någon etablerad domstolspraxis beträffande kränk-
ningsersättning vid grovt förtal (jfr s. 561).

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av docent Sandra Friberg.
Yttrandet har på delegation avgivits av Juridiska fakultetens dekanus, profes-
sor Mattias Dahlberg.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Mattias Dahlberg'.

Mattias Dahlberg